

dzi. Zaprezentował inicjatywy podejmowane przez Komitet w celu zabezpieczenia sytuacji finansowej zarówno przedsiębiorców, jak i zwykłych obywateli. Kończąc swoje wystąpienie magister Górecki zwrócił uwagę słuchaczy na problematykę strat natury finansowej, jakie zostały poniesienie przez osoby fizyczne i prawne z terenu miasta Łodzi w wyniku I wojny światowej oraz jak starano się przed nimi zabezpieczyć bądź łagodzić ich skutki.

Kiedy magister Górecki zakończył swoje wystąpienie, głos zabrała przewodnicząca obrad, profesor Jolanta Daszyńska. Pani Profesor zaprosiła uczestników obrad do dyskusji nad wygłoszonymi referatami. Pytania, podobnie jak w poprzedniej dyskusji, wiązały się głównie z prośbami o szersze opisanie pewnych zarysowanych jedynie problemów, na których pełniejsze omówienie zabrakło referentom czasu. Dyskusja musiała jednak zostać przerwana ze względu na ograniczenia czasowe. Przewodnicząca obrad podziękowała wszystkim uczestnikom konferencji na wzięcie udziału w obradach, a referentom za trud włożony w przygotowanie wystąpień. Profesor Daszyńska wyraziła również nadzieję, że rozpoczęta na konferencji dyskusja wokół problematyki dziejów Legionów Polskich, zaowocuje kolejnymi wydarzeniami naukowymi, służącymi upamiętnieniu tej istotnej dla historii Polski jednostki.

ANNA KOWALCZYK
UNIwersytet Łódzki*

Sprawozdanie z konferencji naukowej pt. *Stanisław Kościółkowski pamięci przywrócony*, Łódź, 14–15 listopada 2014 r.

Pod znamienym tytułem *Stanisław Kościółkowski pamięci przywrócony* w dniach 14–15 listopada 2014 r. odbyła się konferencja naukowa zorganizowana przez dr hab. Małgorzatę Dąbrowską (Katedra Historii Średniowiecznej UŁ), przy udziale Katedry

---

* Wydział Filozoficzno-Historyczny, Instytut Historii, Katedra Historii Nowożytnej.

Historii Nowożytnej kierowanej przez prof. dr. hab. Zbigniewa Anusika oraz Katedry Historii Historiografii i Nauk Pomocniczych Historii kierowanej przez prof. dr. hab. Rafała Stobieckiego. Konferencja miała za zadanie przywrócić pamięć i przybliżyć nieznane fakty z życia profesora Stanisława Kościałkowskiego, wybitnego polskiego historyka.

W obradach wzięli udział naukowcy reprezentujący Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Akademię Pomorską w Słupsku, Państwową Wyższą Szkołę Wschodnioeuropejską w Przemyślu, Uniwersytet w Wilnie oraz Uniwersytet Łódzki. Obrady otworzył prorektor UŁ do spraw nauki prof. dr. hab. Antoni Różalski. Tematykę konferencji można podzielić na pięć głównych obszarów rozważań. Pierwszy stanowiły referaty poświęcone wileńskiemu okresowi życia profesora Kościałkowskiego. Drugi odnosił się do badań uczonego nad postacią Antoniego Tyzenhauza, natomiast trzeci i czwarty dotyczyły odpowiednio sylwetek uczniów wileńskiego historyka i ich powojennych dziejów oraz losów Stanisława Kościałkowskiego w latach 1939–1960. Ostatni obszar rozważań dotyczył postawy i poglądów profesora.

W zagajeniu, pt. *Z Wilna przez Woldenberg do Łodzi. Bogumił Zwolski i Jego sentyment do mistrza*, dr. hab. Małgorzata Dąbrowska (UŁ), przedstawiła sylwetkę swego bohatera, związanego z Uniwersytetem Łódzkim od roku 1945 aż do śmierci w 1979 r. Opisując różne rodzaje aktywności uczonego, autorka wskazywała na wpływy Kościałkowskiego w formowaniu sylwetki naukowej i pedagogicznej B. Zwolskiego. Część konferencji poświęconą młodości Stanisława Kościałkowskiego i wileńskiemu okresowi w jego życiu, rozpoczął dr Algirdas Kasperavicius (Uniwersytet Wileński) referatem zatytułowanym *Stanisław Kościałkowski w Wilnie. Młode lata i praca nauczycielska (do 1921)*. Autor przedstawił drogę młodego Kościałkowskiego, poczynając od nauk pobieranych w grodzieńskim gimnazjum, następnie przez uniwersytety w Warszawie i Krakowie, a zakończywszy na aktywności naukowo-pedagogicznej w Wilnie, gdzie Stanisław Kościałkowski m.in. współtworzył od 1907 r. Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Temu zagadnieniu poświęcony został referat kolejnego prelegenta, dr. hab. Romana Jurkowskiego (UWM Olsztyn), pt. *Działalność Stanisława Kościałkowskiego w Towarzystwie Przyjaciół Nauk w Wilnie w latach 1907–1939*. Sprawując

funkcję sekretarza Towarzystwa od roku 1907 do 1919, Kościałkowski był jednocześnie głównym archiwistą i członkiem komisji bibliotecznej. W okresie wojny polsko-bolszewickiej, dzięki jego ofiarności, udało się zabezpieczyć cenne zbiory Towarzystwa. Archiwizacja materiałów rękopiśmiennych zajmowała Kościałkowskiego do 1939 r. Ostatnim referatem w tej części konferencji było wystąpienie prof. dr. hab. Zbigniewa Opackiego (UG), noszące tytuł *Stanisław Kościałkowski na tle akademickiego pejzażu Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie*. Prelegent podkreślił najistotniejsze momenty życiowe, które w jego ocenie zaważyły na późniejszej karierze Stanisława Kościałkowskiego, konstatując z żalem, że nie ma dotąd całościowego opracowania poświęconego jego postaci.

Referaty drugiej części pierwszego dnia obrad, dotyczyły badań profesora Kościałkowskiego nad postacią Antoniego Tyzenhauza, jak i samej sylwetki podskarbiego nadwornego litewskiego. Doktor hab. Witold Filipczak (UŁ) wygłosił referat pt. *Stanisława Kościałkowskiego badania nad życiem politycznym Litwy w czasach Antoniego Tyzenhauza*, uznając, że tą pracą profesor Kościałkowski zapewnił sobie czołowe miejsce pośród badaczy dziejów politycznych Wielkiego Księstwa Litewskiego w czasach stanisławowskich. Autor zwrócił uwagę, że szeroka kwerenda źródłowa oraz rzetelność badawcza Kościałkowskiego sprawiły, iż większość jego ustaleń zachowała aktualność. Kolejnym prelegentem był prof. dr hab. Artur Kijas (UAM), który zaprezentował referat pt. *Działalność gospodarcza Antoniego Tyzenhauza*. Autor przybliżył reformatorskie działania podskarbiego litewskiego, szczególnie projekt przywrócenia gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej. Kwestię ekonomiczną rozwinął dr hab. Selim Chazbijewicz (UWM Olsztyn) w referacie pt. *Tatarzy w planach gospodarczych Tyzenhauza*. Omówiwszy osadnictwo tatarskie oraz posiadane majątki ziemskie w okresie panowania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, prelegent przedstawił kontrowersyjną postawę podskarbiego w sprawie rewindykacji dóbr w litewskich ekonomiach królewskich w czasie trwania trzeciej fali emigracji tatarskiej. Ostatnim prelegentem pierwszego dnia obrad był Michał Kozłowski (KUL). W referacie zatytułowanym *Wychowawca i nauczyciel. O uczniach Kościałkowskiego* autor scharakteryzował sylwetki najznamienitszych uczniów profesora Kościałkowskiego: Marty Burbianki, Aleksego Derugi, Antoniego Gołubiewa, Pawła Jasionicy, a w szczególności Leonida Żytkowicza.

Drugi dzień konferencji i zarazem panel poświęcony działalności Stanisława Kościałkowskiego w latach 1939–1960, otworzył dr

hab. Mariusz Wołos (UP w Krakowie). W referacie pt. *Wspomnienia Kościałkowskiego z Syberii*, autor scharakteryzował postawę uczonego, odwołując się do niezwykłego źródła, jakim był prowadzony przez niego raptularz, czyli dziennik na wygnaniu. Z kolei dzieje profesora Kościałkowskiego w Londynie przedstawił prof. dr hab. Jan Draus (PWSW w Przemyśle) w referacie zatytułowanym *Emigracyjna działalność Kościałkowskiego w Londynie (1950–1960)*. Autor zwrócił uwagę na symboliczny powrót profesora Kościałkowskiego do korzeni wileńskich, jakim było nauczanie historii w konwencie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu, od 1947 r. działającego w Pitsmoore w Anglii. J. Draus podkreślił wzruszenie Kościałkowskiego na wieść o odnalezieniu w 1958 r. rękopisu dzieła o *Antonim Tyzenhauzie*, uznanego za zaginiony. Następnie prof. dr hab. Jerzy Hauziński (AP w Słupsku) wygłosił referat pt. *Orientalne pasje Kościałkowskiego*. W sierpniu 1943 r. wileński uczonego wydał niewielką pracę: *Iran i Polska poprzez wieki*, której egzemplarz został później wręczony drogą dyplomatyczną szachowi Mohammadowi Rezie Pahlawiemu. J. Hauziński zwrócił uwagę na owocną współpracę pomiędzy profesorem Kościałkowskim a orientalistą Franciszkiem Machalskim, późniejszym wykładowcą na Uniwersytecie Jagiellońskim.

W ostatniej części konferencji, grupującej wystąpienia o charakterze historiograficznym, znalazły się trzy referaty. Pierwszy, zatytułowany „*Historyka*” *Stanisława Kościałkowskiego*, wygłosił prof. dr hab. Rafał Stobiecki (UŁ). Przedstawiając *Streszczenia i uzupełnienia wykładów i ćwiczeń proseminaryjnych*, autor przypomniał podział tego opracowania na heurystykę, krytykę i syntezę. R. Stobiecki uznał, że praca wykazuje większe powiązania z niemiecką aniżeli polską tradycją historiograficzną. Z kolei dr hab. Andrzej Zakrzewski (UW) wygłosił referat pt. *Stanisław Kościałkowski a lituanistyka polska XX wieku*, w którym podkreślił aktualność pracy dotyczącej Antoniego Tyzenhauza i przytoczył opracowania litewskich autorów, w których ustalenia Kościałkowskiego są ciągle obecne. Autor przypomniał także o wkładzie bohatera konferencji w edycję *Akt cechów wileńskich*. Wymienił również uczniów Kościałkowskiego, którzy napisali prace magisterskie dotyczące Wielkiego Księstwa Litewskiego doby stanisławowskiej. Ostatni referat pt. *Wokół światopoglądu Profesora Stanisława Kościałkowskiego*, wygłosił dr hab. Marek Kornat (IH PAN). Autor poświęcił swoje rozważania poglądom historyka w wymiarze religijnym, naukowym i społecznym. Za deklarację światopoglądową profesora uznał pra-

cę *Via Lucis*. Skonstatował, że przywiązanie do religii chrześcijańskiej konstituowało postawę życiową uczonego, a głęboka wiara pozwoliła mu przetrwać wiele trudnych chwil, a nade wszystko niewolę w ZSRR.

Dwudniowe obrady licznego grona prelegentów przywróciły pamięć o Stanisławie Kościalkowskim. Zaprezentowane referaty zostaną opublikowane w formie książkowej. Tym samym stanie się zadość potrzebie środowiska historycznego, by wileński uczyony doczekał się całościowego opracowania poświęconego swemu życiu i działalności.

MARCIN MĘCINA
UNIwersytet Łódzki*

Sprawozdanie ze spotkania z prof. dr hab. Alicją Szymczak, Łódź, 24 listopada 2014 r.

W dniu 24 listopada 2014 r. w Sali Rady Wydziału Instytutu Historii Uniwersytetu Łódzkiego odbyło się spotkanie z przechodzącą na emeryturę prof. dr hab. Alicją Szymczak, połączone z wręczeniem dedykowanego Jej tomu „Rocznika Łódzkiego”. W uroczystości wzięli udział licznie zgromadzeni pracownicy Instytutu Historii, wypromowani przez Panią Profesor doktorzy, Jej rodzina, przyjaciele oraz znajomi, studenci UŁ.

Spotkanie otworzyła Prezes Oddziału Łódzkiego Polskiego Towarzystwa Historycznego, prof. dr hab. Jolanta A. Daszyńska, witając serdecznie Jubilatkę oraz zebranych gości. W krótkim wystąpieniu przybliżyła ona sylwetkę Profesor A. Szymczak oraz jej działalność na stanowisku prezesa PTH. Jubilatka została członkiem Oddziału Łódzkiego PTH w 1974 r., prezesem zaś tego Oddziału była w latach 2003–2009 (dwie kadencje). W tym czasie prowadzona była akcja systematycznych odczytów, których odbyło się w sumie 111 (43 w Instytucie Historii UŁ i 68 poza tym ośrodkiem). Zorganizowano uroczyste obchody 80-lecia Oddziału Łódz-

---

* Wydział Filozoficzno-Historyczny, Instytut Historii, Katedra Historii Średniowiecznej.